

ТАҚРИЗИ

муқарризи расмӣ ба диссертатсияи Разоков Ҷовидон Ҳисайнович дар мавзуи «Вазъияти муосир ва дурнамои рушди ҳамҷонибаи ҳамкорихои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Ҷумҳурии Туркия (солҳои 2012 – 2023)» барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои таърих аз рӯи ихтисоси 07.00.15 - Таърихи муносибатҳои байналмилалӣ ва сиёсати берунӣ.

Мубоқати мавзӯ ва муҳтавои диссертатсия ба шиносномаи ихтисоси илмӣ. Мавзуи диссертатсияи «Вазъияти муосир ва дурнамои рушди ҳамҷонибаи ҳамкорихои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Ҷумҳурии Туркия (солҳои 2012–2023)» ба ихтисоси илмӣ 07.00.15 – «Таърихи муносибатҳои байналмилалӣ ва сиёсати берунӣ» пурра мутобиқат менамояд. Таҳқиқот бо истифода аз усулҳои таърихӣ, сиёсӣ ва ҳуқуқӣ байналмилалӣ роҳандозӣ шуда, муносибатҳои дӯҷонибаву бисёрҷонибаи Тоҷикистону Туркияро дар заминаи сиёсӣ, иқтисодӣ, амниятӣ ва фарҳангӣ мавриди баррасӣ қарор медиҳад. Муаллиф на танҳо равандҳои ташаккули робитаҳои дипломатӣ ва иқтисодиро дар давраи таҳқиқшуда инъикос намудааст, балки механизми дурнамои ҳамкорихоро бо таъҷиб ба сарчашмаҳои аслий ва назарияҳои муосири муносибатҳои байналмилалӣ таҳлил кардааст. Аз ин рӯ, муҳтаво ва натиҷаҳои илмӣ диссертатсия ба талаботи шиносномаи ихтисоси илмӣ мувофиқат карда, ба ғани гардидани илми таърихи муносибатҳои байналмилалӣ саҳми назаррас мегузоранд.

Мубрами мавзуи таҳқиқ дар он ифода меёбад, ки дар асри XXI равандҳои ҷаҳонишавӣ, тағйироти назаррас дар сиёсати хориҷии кишварҳои минтақа ва болоравии нақши Туркия ҳамчун шароити муҳими стратегии Тоҷикистон зарурати омӯзиши ҳамҷонибаи ҳамкорихои ду кишварро тақозо менамоянд. Тоҷикистон, ки дар давраи истиқлолият чораҳои ташаккули сиёсати хориҷии миллиро паси сар мекунад, ба таҳкими робитаҳои мутақобилан судманд ниёз дорад ва Туркия, ҳамчун давлати дунявӣ мусулмон ва бозингари фаъол дар фазои геополитикии Осиёи Марказӣ, метавонад нақши калидӣ дар рушди иқтисодӣ, сиёсӣ, фарҳангӣ ва

амниятии он дошта бошад. Омӯзиши мушкилот, дастовардҳо ва дурнамои равобити дучониба на танҳо холигии илмӣ таърихи муносибатҳои байналмилалӣро пур мекунад, балки заминаҳои амалӣ таҳкими сиёсати хориҷии Тоҷикистонро фароҳам меорад. Аз ин рӯ, мавзӯи мазкур дорои аҳамияти назариявӣ ва амалӣ буда, ҷавобгӯи талаботи рӯзмарраи илмӣ таърих ва сиёсатшиносӣ мебошад.

Дарачаи наwgонии натиҷаҳо ва нуктаҳои илмӣ, ки ба ҳимоя пешниҳод мешаванд дар он зоҳир мегардад, ки ин тадқиқот нахустин талоши ҳамаҷонибаи таҳлили равобити Тоҷикистон ба Туркия дар солҳои 2012–2023 мебошад, ки бо таъба ба сарчашмаҳои аслий, асноди расмӣ ва назарияҳои муосири муносибатҳои байналмилалӣ анҷом ёфтааст. Муаллиф барои аввалин бор робитаҳои сиёсӣ, иқтисодӣ, амниятӣ ва фарҳангии ду кишварро дар маҷмӯъ ҳамаҷун падидаи стратегӣ таҳлил намуда, маҳдудиятҳо ва имкониятҳои нави ин ҳамакорию рӯшан кардааст. Навгонии асосӣ дар бар мегиранд: арзёбии таъсири доктринаи нави сиёсати хориҷии Туркия («Умқи стратегӣ») ба муносибатҳо бо Тоҷикистон; таҳлили муфассали равобити иқтисодӣ ва татбиқи лоиҳаҳои муштараки ду кишвар; баррасии мушкилоти амниятии минтақавӣ, бахусус қазияи Афғонистон ва мубориза бо терроризм; ҳамаҷунин равшан сохтани нақши робитаҳои фарҳангиву гуманитарӣ дар таҳкими дӯстӣ байни мардумон. Нуктаҳои ба ҳимоя пешниҳодшуда дар маҷмӯъ ифодаи онанд, ки ҳамакориҳои Тоҷикистон ва Туркия дорои дурнамои стратегӣ буда, метавонанд ба сатҳи шарикӣ ҳамаҷониба ва муассир табдил ёбанд.

Асоснокӣ ва эътимоднокии ҳулосаю тавсияҳо дар диссертатсия пеш аз ҳама бо истифодаи васеи сарчашмаҳои аслий, санадҳои расмӣ давлатӣ, шартномаҳо ва созишномаҳои байналмилалӣ, ҳамаҷунин бо таъба ба адабиёти илмӣ ватаниву хориҷӣ таъмин гардидааст. Ҳулосаҳо ва тавсияҳо дар натиҷаи таҳлили муфассал ва муқоисавӣ таҷрибаи муносибатҳои дучонибаи Тоҷикистон ба Туркия дар солҳои 2012–2023, бо истифодаи

методологияи таърихӣ, таҳлили сиёсӣ ва усулҳои муқоисавӣ ба даст оварда шудаанд. Диссертант дар асоси далелҳои воқеӣ ва иттилооти оморӣ, инчунин баррасии муфассали таҷрибаи амалии ҳамкорихои сиёсӣ, иқтисодӣ ва фарҳангӣ тавонистааст пешниҳодҳои илмӣ боэътимод ва тавсияҳои амалӣ ироа намояд. Ин асоснокӣ ва эътимоднокии бо он низ тақвият меёбад, ки қисми натиҷаҳои таҳқиқот дар мақолаҳои илмӣ ва конференсияҳои ҷумҳуриявӣ ва байналмилалӣ мавриди баррасӣ қарор гирифта, пазируфта шудаанд, ки худ далели муҳими дурустӣ ва эътибори ҳулосаҳо мебошад.

Ҳаҷм ва сохтори диссертатсия ба талаботи муқарраргардида мутобик буда, аз муқаддима, ду боб, панҷ зербоб, рӯйхати ихтисораҳо, ҳулоса ва рӯйхати сарчашмаҳо ва адабиёти истифодашуда иборат мебошад. Ҳаҷми умумии рисола 186 саҳифаи матни компютерӣ буда, бо далелҳо, санадҳо, маводи оморӣ ва манбаъҳои илмӣ мустаҳкам гардидааст. Дар муқаддима мубрамияти мавзӯ, ҳадаф, вазифаҳо, объекту предмети таҳқиқот, асосҳои назариявӣ ва манбаъҳои илмӣ шарҳ дода шудаанд. Боби якум ба таҳлили тамоюлҳои асосии робитаҳои Тоҷикистону Туркия дар оғози асри XXI, тағйироти концептуалии сиёсати хориҷии Туркия ва таъсири он ба ҳамкорихо бахшида шудааст. Дар боби дуюм динамикаи муносибатҳои дучониба, самтҳои калидии ҳамкорӣ дар бахшҳои иқтисодӣ, амниятӣ, фарҳангӣ ва гуманитарӣ мавриди баррасии муфассал қарор гирифтааст. Ҳулосаҳо ва тавсияҳои ниҳой ҷамъбасти натиҷаҳои таҳқиқотро ифода карда, дорои аҳамияти назариявӣ ва амалӣ мебошанд.

Дар муқаддима аҳамияти мавзӯи таҳқиқ асоснок гардида, ҳадаф ва вазифаҳо, объекту предмети таҳқиқот, асосҳои назариявӣ ва методологӣ, инчунин дараҷаи таҳқиқи масъала дар адабиёти илмӣ тавзеҳ дода шудаанд. Дар ҳамин бахш наҷониҳои илмӣ ва аҳамияти назариявӣю амалии натиҷаҳои бадастомада муайян мегарданд.

Дар боби якум тамоюлҳои асосии рушди робитаҳои Тоҷикистону Туркия дар оғози асри XXI баррасӣ шуда, тағйироти концептуалӣ дар

сиёсати хориҷии Туркия ва таъсири онҳо ба равобити дучониба бо Ҷумҳурии Тоҷикистон таҳлил гардидаанд. Аз ҷумла, муаллиф чараёни ташаққули ҳамкориҳои сиёсӣ дипломатӣ ва мавқеи геополитикии навини Туркияро дар фазои Осиёи Марказӣ арзёбӣ намудааст.

Дар боби дуюм динамикаи муносибатҳои байнидавлатӣ ва тақомули заминаҳои сиёсӣ ҳуқуқии ҳамкориҳои Тоҷикистону Туркия дар давраи солҳои 2012–2023 мавриди таҳқиқ қарор гирифтааст. Аз ҷумла, самтҳои афзалиятноки ҳамкориҳои иқтисодӣ тиҷоратӣ, масъалаҳои амният ва мубориза бо таҳдидҳои минтақавӣ, инчунин робитаҳои фарҳангӣ ва гуманитарӣ бо таъки ба санадҳо ва таҷрибаи амалии ду кишвар ҳамаҷониба таҳлил шудаанд.

Дар хулоса натиҷаҳои умумии таҳқиқ ҷамъбаस्त шуда, тавсияҳои амалӣ оид ба таҳкими ҳамкориҳои дучониба ва дурнамои рушди робитаҳои стратегӣ миёни Тоҷикистону Туркия пешниҳод гардидаанд.

Хулоса ҳамаи дастовардҳои илмӣ ва амалии диссертатсияро ҷамъбаस्त намуда, аҳамияти онҳоро барои рушди минбаъдаи назария ва амалияи муносибатҳои байналмилалӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Туркия таъкид менамояд.

Аҳамияти илмӣ, амалӣ, иқтисодӣ ва иҷтимоии диссертатсия дар он ифода меёбад, ки натиҷаҳои таҳқиқ бо таъки ба сарчашмаҳои аслий ва таҳлили муфассали равобити Тоҷикистону Туркия ба ғанӣ гардидани илми таърихи муносибатҳои байналмилалӣ ва сиёсати хориҷӣ саҳми назаррас мегузоранд. Аз ҷиҳати илмӣ, диссертатсия бо пешниҳоди таҳлилҳои ҳамаҷониба ва навгониҳои назариявӣ дар бораи равандҳои сиёсӣ, иқтисодӣ ва амниятӣ ду кишвар холигии мавҷудаи таърихшиноиро пур месозад. Аҳамияти амалӣ дар он аст, ки хулосаҳо ва тавсияҳои пешниҳодшуда метавонанд дар фаъолияти мақомоти давлатӣ, махсусан сохторҳои марбут ба сиёсати хориҷӣ ва ҳамкориҳои иқтисодӣ фарҳангӣ, ҳамчун роҳнамо истифода шаванд. Аз дидгоҳи иқтисодӣ, натиҷаҳои таҳқиқот ба ошкорсозии

самтҳои афзалиятноки сармоягузорӣ, рушди тичорати дучониба, ҳамчунин истифодаи таҷрибаи муваффақи Туркия дар соҳаҳои саноат, энергетика ва сайёҳӣ мусоидат менамоянд. Аз ҷиҳати иҷтимоӣ, пажӯҳиш ба таҳкими робитаҳои фарҳангиву гуманитарӣ ва мустаҳкамсозии дӯстии мардумони тоҷику турк саҳм гузошта, дар баробари он ба тарбияи илмӣ насли ҷавон ва ташаккули ҷаҳонбинии онҳо дар самти муносибатҳои байналмилалӣ нақши муҳим мебозад.

Наشري натиҷаҳои таҳқиқ аз рӯйи мавзӯи диссертатсия нишон медиҳад, ки дастовардҳои илмӣ муаллиф танҳо дар доираи рисола маҳдуд нашуда, балки дар шакли мақолаҳои илмӣ низ ба ҷомеаи илмӣ пешниҳод шудаанд. Аз ҷумла, натиҷаҳои асосии тадқиқот дар 4 мақола, ки дар маҷаллаҳои тақризшавандаи «Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон» ҷоп шудаанд, инъикос ёфтаанд. Ғайр аз ин, 2 мақола дар маҷмӯаи маводи конференсияҳои илмӣ-назариявӣ ва илмӣ-амалӣ дар сатҳи ҷумҳуриявӣ ва байналмилалӣ интишор гардидаанд. Ҷопи чунин мақолаҳо далели эътибор ва пазируфтӣ натиҷаҳои таҳқиқ аз ҷониби ҷомеаи илмӣ буда, ҳамзамон имкони муҳокимаи хулосаҳо ва тавсияҳои муаллифро дар муҳити илмӣ таъмин кардааст.

Автореферат, ки аз диссертатсия бармеояд, ба талаботи Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, № 267 тасдиқ шудааст, ҷавобгӯ мебошад.

Дар маҷмӯъ, диссертатсияи Разоқов Ҷовидон Ҳисайнович барои дарёфти дараҷаи номзади илмҳои таърих аз рӯйи ихтисоси 07.00.15 - Таърихи муносибатҳои байналмилалӣ ва сиёсати берунӣ дар мавзӯи "Вазъияти муосир ва дурнамои рушди ҳамҷонибаи ҳамкорӣҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Ҷумҳурии Туркия (солҳои 2012–2023)" пешниҳод гардидааст, дар сатҳи баланди илмӣ ба анҷом расида, ба талаботи бандҳои 31, 33, 34 ва 35 Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, № 267 тасдиқ шудааст,

13 10 соли 2025.